

ANNA ZELLMMA

ANTROPOLOGICZNY WYMIAR NAUCZANIA RELIGII W UJĘCIU NOWYCH DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH

W dobie orientowania powszechnej edukacji na wspieranie ucznia w integralnym rozwoju, szczególnego znaczenia nabiera prawda o człowieku. Stanowi ona centralny punkt odniesienia nie tylko w refleksji pedagogicznej, ale także w praktyce szkolnej i katechetycznej. Poszukiwanie odpowiedzi na pytania: Kim jest człowiek? Jakie jest jego powołanie? Jaki jest sens życia ludzkiego? Dokąd prowadzić wychowanka, aby mógł zachować swoją godność i rozwinąć się w pełni jako osoba ludzka? – należy do istotnych zadań zarówno autorów współczesnych koncepcji nauczania i wychowania, jak też pedagogów i katechetów. Najpełniej specyfikę antropologicznego wymiaru nauczania religii, który skupia najważniejsze wartości o człowieku, przenikające cały proces katechetyczny¹, określają wymagania ogólne oraz szczegółowe zapisane w dokumentach programujących katechezę.

---

¹ Za twórcę koncepcji wymiarów katechetycznych uważa się nestora polskiej katechetyki ks. prof. Mieczysława Majewskiego, który twierdził, iż „wymiar przewija się przez całą katechezę, dociera do jej wnętrza i ustawia ją według pewnych przyjętych założeń”. Ukazywał on różne wymiary, m.in. eklezyjalny, eschatologiczny, moralny, kulturowy, ekumeniczny, rozpatrując je integralnie. Twierdził też, że katecheza w wielości wymiarów nie traci swej identyczności, ale ją podtrzymuje i wzmacnia.

Celem niniejszego opracowania jest próba opisanego wyżej wymiennego wymiaru w ujęciu nowych, zatwierdzonych w 2010 r. dokumentów programowych nauczania religii, czyli *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*² i *Programu nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach podstawowych*³. Analizy te zostaną wzbogacone o ukazanie w pierwszej części – jako punktu odniesienia – filozoficzno-teologicznego obrazu człowieka w ujęciu chrześcijańskim. Ze względu na złożoność i wieloaspektowość opisywanych zagadnień oraz ściśle ograniczone ramy artykułu, będzie to jedynie syntetyczny opis tej problematyki. Następnie zwróci się uwagę na ukierunkowanie antropologiczne, a więc także na troskę o człowieka, jakie daje się zauważyć w dokumentach programujących nauczanie religii w polskiej szkole. W zakończeniu, obok podsumowania podjętych analiz, wyprowadzone zostaną postulaty i wytyczne dla praktyki katechetycznej, głównie dla autorów nowych serii podręczników do nauczania religii w różnych typach szkół.

1. FILOZOFICZNY I TEOLOGICZNY OBRAZ CZŁOWIEKA W UJĘCIU CHRZEŚCIJAŃSKIM

Pogłębiona refleksja filozoficzna i teologiczna nad integralną koncepcją osoby ludzkiej zajmuje naczelne miejsce w koncepcji personalizizmu chrześcijańskiego, wyrastającego z nauczania Kościoła. Centralnym twierdzeniem personalizizmu jest bowiem prawda o człowieku jako osobie oraz swoista proklamacja fenomenu osoby.

Według chrześcijańskiej antropologii filozoficznej człowiek jest jednością psychofizyczną⁴. Jako jedyna istota na ziemi odznacza się

Dzięki różnorodnym wymiarom katecheza zdobywa swoją tożsamość, nieustannie weryfikuje się, prawidłowo rozwija, aktualizuje, unikając zarówno dydaktyzmu, jak też teologizmu. Zob. M. MAJEWSKI. *Tożsamość katechezy integralnej*. Kraków 1995 s. 41, 69.

² KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI. *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*. Kraków 2010 (dalej skrót: PPK2010).

³ KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI. *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*. Kraków 2010 (dalej skrót: PNRRZK2010).

⁴ Zob. więcej: Z. PAWLAK. *Doświadczenie człowieka w antropologii filozoficznej Karola Wojtyły*. „Świdnickie Studia Teologiczne” 1:2004 nr 1 s. 177-191.

on zdolnością poznania samego siebie, innych osób i otaczającej rzeczywistości, jak też dostrzegania zachodzących między nimi związków, ustalania przyczyn, porównywania siebie z innymi i dialogu. Dostrzegając inne osoby, człowiek pyta nie tylko o siebie, ale też ocenia reakcje i działania drugich. W tym celu wykorzystuje zdolność poznawania za pomocą zmysłów i umysłu. Zawsze jednak, jak słusznie podkreślają filozofowie, człowiek pozostaje tajemnicą zarówno dla innych, jak też dla samego siebie. Jako osoba odznacza się szczególną jakością i doskonałością bytowania, która polega na tym, że tylko człowiek kształtuje siebie od wewnątrz poprzez akty poznania, wolności i miłości. Jest więc osobą rozumną, wolną i miłującą⁵. Będąc istotą wolną, podejmuje inicjatywy, które zmierzają do ukształtowania życia społecznego w oparciu o rozumny wybór i obowiązujące prawo⁶.

Oprócz rozumności i wolności, człowieka jako osobę współkonstruuje miłość, przez którą wyraża on siebie i afirmuje drugą osobę. W miłości człowiek skłania się ku innym, ofiarowuje siebie bezinteresownie, dąży do zapewnienia im dobra i duchowo się im oddaje. Miłość wyraża się w czynie dokonywanym na rzecz innych i samego siebie. Wymaga jednak uszanowania godności ludzkiej drugiej osoby i siebie. Każda forma miłości prowadzi osoby do ich komunii interpersonalnej, konsekwencją której jest obopólne duchowe ubogacenie skierowane ku nieskończoności⁷. Pełnię pragnienia tej nieskończoności człowiek może odnaleźć tylko w Bogu⁸.

Przyjmując zasadność wyżej opisanych założeń filozoficznych, teologowie zwracają szczególną uwagę na biblijną prawdę o człowieku, która przypomina, że człowiek jest obrazem i podobieństwem Boga (por. Rdz 1,27). Na tej podstawie uzasadniają, że człowiek – jako obraz Boży – należy do stworzeń wyjątkowych, odznaczających się szczególną wartością, jaką jest godność⁹. Człowiek, jak słusznie pod-

⁵ A. PODSIAD. *Słownik terminów filozoficznych*. Warszawa 2000 k. 600-601.

⁶ S. KOWALCZYK. *Podstawy światopoglądu chrześcijańskiego*. Wrocław 1995³ s. 49-59.

⁷ PODSIAD. *Słownik terminów filozoficznych*. k. 515-516.

⁸ M. KRAPIEC. *Człowiek w aspekcie filozoficznym*. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 3. Red. R. Łukaszyk [i in.]. Lublin 1985 k. 915-916.

⁹ Więcej o tym pisze np. T.M. DĄBEK. *Godność człowieka na podstawie Biblii*. W: *Refleksje nad godnością człowieka*. Red. Z. Marek. Kraków 2007 s. 29-37.

kreślają teologowie, ma więc godność tylko z tej racji, że jest osobą ludzką, zdolną do kształtowania siebie od wewnątrz poprzez akty poznania, wolności i miłości oraz powołaną do uczestnictwa w życiu Boga¹⁰. Ze względu na swoją godność „jest [on] wartością w sobie i przez się, i wymaga, by traktowano (...) [go] jako taką, nigdy zaś jako przedmiot, który można użyć, narzędzie czy rzecz”¹¹. Człowiek powinien być zawsze wartością pierwszą i podstawową w całokształcie życia społeczno-politycznego. Nie wolno więc nigdy podporządkować go jako „środka” lub „narzędzia” innym sprawom¹².

Najwyższym kryterium godności człowieka, jak podkreśla się w antropologii teologicznej, jest miłość, w której człowiek skłania się ku innym i duchowo się im oddaje, przez co znajduje spełnienie¹³. Miłość stanowi jedyną wartość, na podstawie której nie dokonuje się instrumentalizowanie człowieka, lecz przeciwnie – jego autorealizacja¹⁴.

Istotnym rysem obrazu i podobieństwa człowieka do Boga jest wszczepione w serce człowieka naturalne pragnienie szczęścia oraz zdolność do „komunii osób”. Owo szczęście ma swe boskie pochodzenie i wymiar wieczny¹⁵. Bóg stworzył bowiem człowieka, by Go poznawał, służył Mu i w ten sposób doszedł do życia wiecznego, które zapewnia uczestnictwo w radości życia trynitarnego¹⁶. Również komunია osób, która zawiązuje się w małżeństwie, ukazuje pewne podobieństwo jedności trzech Osób Boskich. Dzięki zaś zdolności

---

¹⁰ SOBÓR WATYKAŃSKI II. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes* (dalej skrót: KDK). W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*. Poznań 2002 (19); S. KOWALCZYK. *Człowiek a społeczność. Zarys filozofii społecznej*. Lublin 1994 s. 108-115; TENŻE. *Człowiek w myśli współczesnej*. Warszawa 1990 s. 432-440.

¹¹ JAN PAWEŁ II. *Adhortacja apostołska Christifideles laici* (30.12.1988). „L’Osservatore Romano” 9:1988 nr 12 (37).

¹² J. PIEGSA. *Człowiek – istota moralna. Prawda i wierność. Godność życia ludzkiego. Prawo do życia i ochrony życia. Płciowość jako dar i zadanie*. Opole 2000 s. 109 nn.

¹³ JAN PAWEŁ II. *Encyklika Evangelium vitae* (25.03.1995). „L’Osservatore Romano” 16:1995 nr 4 (49).

¹⁴ K. WOJTYŁA. *Miłość i odpowiedzialność*. Lublin 1986 s. 43.

¹⁵ S. OLEJNIK. *Teologia moralna fundamentalna*. Włocławek 1998 s. 96-99.

¹⁶ *Katechizm Kościoła katolickiego*. Poznań 2002 (1712) (dalej skrót: KKK).

człowieka do prokreacji obraz Boży, a wraz z nim i godność człowieka, jest dziedziczony przez pokolenia¹⁷.

Prawda o człowieku stworzonym na obraz i podobieństwo Boże – tak wyraźnie zarysowana w chrześcijańskiej wizji człowieka – jest nierozzerwalnie związana z prawdą o odkupieniu człowieka w Chrystusie¹⁸. Nadużywając swojej wolności, na skutek grzechu człowiek utracił godność dziecka Bożego i przestał być uczestnikiem Jego Boskiej natury¹⁹. W ten sposób obraz Boży w człowieku został zniekształcony i zaburzeniu uległa cielesno-duchowa równowaga człowieka, który utracił pierwotną świętość (por. KKK 399), oraz więź łącząca go z innymi ludźmi i ze światem stworzonym²⁰. Bóg jednak, poprzez fakt Chrystusowego wcielenia i odkupienia przywrócił człowiekowi utraconą godność, przezwyciężył grzech i ofiarował nowe życie.

Dopełnieniem integralnego spojrzenia na człowieka – jakie opisują teologowie – jest odczytanie powołania człowieka do nadprzyrodzonej relacji z Bogiem. Bóg wyzwalający człowieka od grzechu domaga się od niego wolnej odpowiedzi na ten dar. Zaprasza go do wejścia w komunie miłości, która dotyka bezpośrednio jego serca, dając mu pragnienie prawdy i życia, które tylko On może zaspokoić (por. KKK 2002). Bóg, jak słusznie zauważa J. Szymik, jest „autorem pomysłu «zbliżania się» do człowieka i tegoż pomysłu Realizatorem”²¹. Człowiek zaś w samym wnętrzu swej struktury odczuwa, że jest bytem dla Boga i że może się zrealizować tylko wówczas, gdy żyje zjednoczony z Bogiem i gdy pełni z miłością Jego wolę. Odpowiedzią osoby na poznaną prawdę o własnym, fundamentalnym powołaniu może być albo odmowa, albo zgoda, która wraz z towarzyszącym jej nawróceniem powinna kształtować całe życie człowieka – ze wszyst-

---

¹⁷ JAN PAWEŁ II. *Adhortacja apostolska Familiaris consortio* (22.11.1981). „L’Osservatore Romano” 2:1981 nr 11 (11, 28); TENŻE. *Mężczyznę i niewiastę stworzył ich. Odkupienie ciała a sakramentalność małżeństwa*. Libreria Editrice Vaticana 1986 s. 38-45.

¹⁸ Zob. więcej: J.D. SZCZUREK. *Człowiek jako „imago Dei” w teologii i w nauczaniu Jana Pawła II*. „Polonia Sacra” 9:2005 nr 17 s. 227-246.

¹⁹ Zob. JAN PAWEŁ II. *Adhortacja apostolska Reconciliatio et penitentia* (2.12.1984). „L’Osservatore Romano” 5:1984 nr 10 (14-15).

²⁰ J. KUPNY. *Antropologiczne podstawy nauczania społecznego Jana Pawła II*. Opole 1994 s. 32-35.

²¹ J. SZYMIK. *Teologia na początek wieku*. Katowice – Ząbki 2001 s. 100.

kimi decyzjami etycznymi²². Człowiek, nawiązując relację z Bogiem i respektując ustanowione przez Niego normy moralne, odnajduje i potwierdza właściwy wymiar swej egzystencji – własną transcendentność oraz własny wymiar duchowy, a więc swoją integralność²³.

W teologicznej refleksji nad chrześcijańskim obrazem człowieka zwraca się również uwagę na fakt, że człowiek został wezwany do wspólnoty z innymi i do aktywności w świecie (por. KDK 12), polegającej na przekształcaniu tego świata w duchu Bożego planu miłości. Dzięki różnym działaniom społecznym i kulturowym, opartym na *De-kalogu* i nowym przykazaniu miłości, człowiek nadaje osobowy wymiar własnemu bytowaniu, czyniąc świat bardziej ludzkim²⁴.

2. UKIERUNKOWANIE ANTROPOLOGICZNE W PODSTAWIE PROGRAMOWEJ KATECHEZY KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO W POLSCE

Założenia filozoficzno-teologiczne w zakresie antropologii chrześcijańskiej stanowią punkt wyjścia w planowaniu i realizacji nauczania religii. Syntezę tych założeń (głównie merytorycznych), istotnych dla antropologicznego wymiaru nauczania religii w środowisku szkolnym, zawiera podpisana 8 marca 2010 r. *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*²⁵. Daje się w niej zauważyć przełożenie antropologii chrześcijańskiej na potrzeby współczesnej katechezy. Na każdym etapie edukacji przedszkolnej i szkolnej zapisano w niej również liczne założenia psychologiczne i metodyczne, które odnoszą się do egzystencji ludzkiej, a tym samym uzupełniają antropologiczny wymiar nauczania religii. Słusznie autorzy *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* dowartości-

²² P. GÓRALCZYK. *Doniosłość wyboru podstawowego w pedagogii chrześcijańskiej*. „Communio” 12:1992 nr 3 s. 27.

²³ R. BALÁK. *Osoba ludzka jako wezwanie moralne w okresie Wielkiego Jubileuszu 2000 w kontekście integralnego rozwoju*. „Roczniki Teologiczne” 48:2001 z. 3 s. 40.

²⁴ *Tamże*. s. 45-46.

²⁵ Więcej na temat planowania programowego według zatwierdzonej 8 marca 2010 r. *Podstawy programowej katechezy* piszę w: *Nowa jakość planowania wymagań edukacyjnych w szkolnym nauczaniu religii – szanse i bariery. Analizy w świetle znowelizowanej „Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce”*. „Katecheta” 54:2010 nr 9 s. 6-16.

wują chrześcijańską wizję człowieka, której odkrywanie przez uczniów ma decydujące znaczenie w rozwoju wiary autonomicznej. Uczniowie, rozpoznając własną godność i powołanie do komunii z Bogiem, jednocześnie dostrzegają drogę pełnego rozwoju osoby ludzkiej. Już na etapie edukacji przedszkolnej autorzy zwracają uwagę na kwestie dotyczące człowieka jako osoby powołanej przez Boga do miłowania Stwórcy i bliźniego²⁶. Ukazują też naturę społeczną człowieka, której wyrazem jest dążenie do nawiązywania i podtrzymywania kontaktów rówieśniczych²⁷. Jednocześnie zwracają uwagę na godność i równość każdej osoby przed Bogiem oraz na wymóg traktowania z miłością i życzliwością każdego człowieka²⁸. Wszystkie wymienione powyżej komponenty poznawcze nauczania religii słusznie znajdują dopełnienie w procesie wspierania dzieci w nabywaniu i rozwijaniu umiejętności społecznych. Służy temu łączenie wiadomości z sytuacjami życiowymi uczniów oraz zastosowanie różnych, dostosowanych do poziomu rozwoju fizycznego, intelektualnego, psychicznego, emocjonalnego, społecznego, moralnego oraz religijnego metod katechetycznych ubogaconych o elementy zabawy i zróżnicowane środki dydaktyczne²⁹.

W kolejnym etapie edukacji szkolnej, a więc w katechezie uczniów klas I-III szkoły podstawowej, autorzy podstawy programowej katechezy, uwzględniając zmiany zachodzące w zakresie rozwoju intelektualnego, emocjonalnego, społecznego i religijnego, ukazują Boga – dawcę życia i stwórcy świata, który miłuje bezinteresownie, jest zatroskany o człowieka i o jego zbawienie, dlatego po grzechu pierworodnym posyła na świat swojego Syna – Zbawiciela³⁰. Zwracają też uwagę na wspieranie uczniów w kształtowaniu umiejętności aktywnego słuchania drugiego człowieka, celem zrozumienia jego słów³¹. Dowartościowują przy tym zróżnicowane strategie nauczania, wyzwalające wielostronne działanie uczniów, wzbogacając je o metody oparte na słowie (np. pogadankę, opis, opowiadanie) i pracę z

---

²⁶ PPK2010 s. 16

²⁷ *Tamże*. s. 17, 20.

²⁸ *Tamże*. s. 18-20.

²⁹ *Tamże*. s. 19-20.

³⁰ *Tamże*. s. 26-31.

³¹ *Tamże*. s. 32.

obrazami³². W ten sposób autorzy podstawy programowej katechezy nie tylko opisują zakres treści antropologicznych, ale też trafnie określają sposoby aktywizacji, które są wyrazem troski o integralny rozwój ucznia.

Stopniowe, dostosowane do mentalności oraz zdolności uczniów poszerzanie zagadnień dotyczących człowieka daje się zauważyć w katechezie uczniów klas IV-VI szkoły podstawowej. Autorzy podstawy programowej katechezy są świadomi zmian fizycznych, psychicznych, emocjonalnych, społecznych i religijnych, jakie zachodzą w wychowankach w okresie preadolescencji i dlatego uwzględniają je w planowanych celach, zadaniach, treściach i metodach. Konsekwentnie wiele uwagi poświęcają ludzkiej płciowości, ukazując ją jako dar i zadanie³³. W tym kontekście uczeń ma rozpoznawać treści dotyczące życia ludzkiego, którego dawcą jest Bóg, okrywać własne miejsce w społeczeństwie oraz rozpoznawać zadania wynikające z przynależności do rodziny, szkoły, grupy rówieśniczej, wspólnoty Kościoła³⁴. Ponadto, w ramach korelacji nauczania religii z edukacją szkolną, proponują następujące treści z zakresu antropologii: odmienność i niepowtarzalność każdego człowieka, różnorodne potrzeby człowieka i sposoby ich zaspokajania, refleksja nad sobą, prawa i obowiązki społeczne (np. w rodzinie, w szkole)³⁵. Zachęcają też katechetów do większej troski o budzenie pogłębionej motywacji do odpowiedzialnego uczestnictwa w różnych wspólnotach. W realizacji tych założeń autorzy podstawy programowej katechezy słusznie przypisują duże znaczenie odpowiednio dobranym, zróżnicowanym formom, metodom i środkom dydaktycznym³⁶. Sprzyja to bowiem pobudzaniu ucznia do zainteresowania się problematyką z zakresu antropologii chrześcijańskiej i przygotowuje do kolejnych etapów edukacji religijnej.

W gimnazjum antropologiczne treści nauczania religii zostają poszerzone o nowe problemy. Autorzy podstawy programowej katechezy, pamiętając o kryzysach religijnych, jakie przeżywa młodzież

---

³² PPK2010 s. 32-33.

³³ *Tamże.* s. 37-43.

³⁴ *Tamże.*

³⁵ *Tamże.* s. 43-48.

³⁶ *Tamże.* s. 32-33.

w okresie adolescencji, ukazują wiarę jako źródło sensu życia człowieka³⁷. W treściach wymieniają m.in.: podstawowe zasady moralne, podejmowanie wyborów moralnych, odkrywanie i internalizację wartości oraz prawdziwą miłość i sposoby jej przeżywania³⁸. Wszystko to umiejętnie łączą z powołaniem człowieka do świętości. Jednocześnie każdą z kwestii wzbogacają o teksty biblijne i dokumenty nauczającego Kościoła³⁹. Sama zatem treść nauczania religii w gimnazjum pozwala ukazać uczniom człowieka w perspektywie jego ukierunkowania na Boga oraz dążenia do szczęścia, które można osiągnąć jedynie wtedy, gdy żyje się zgodnie z *Dekalogiem* i nowym przykazaniem miłości. Wymaga jednak, podobnie jak we wcześniejszych etapach edukacji religijnej, zastosowania metod wielostronnie aktywizujących uczniów, pobudzających do osobistego zaangażowania oraz poszukiwania odpowiedzi na nurtujące pytania. Słusznie więc autorzy podstawy programowej katechezy w gimnazjum dostrzegają konieczność stymulowania intelektualnej, emocjonalnej aktywności młodzieży i wdrażania do praktycznego działania⁴⁰. Jednocześnie oczekują, by w tym procesie „katecheta (...) pełnił rolę przewodnika, który inspiruje, wspiera, ukierunkowuje poszukiwania i odkrywania prawdy wiary i sam jest świadkiem wiary”⁴¹. Prócz tego w założeniach korelacji nauczania religii z edukacją szkolną autorzy podstawy programowej katechezy w gimnazjum wymieniają treści, które dopełniają obraz człowieka ujmowany z perspektywy chrześcijańskiej. Nawiązując do treści z zakresu wiedzy o społeczeństwie, zwracają m.in. uwagę na społeczny wymiar ludzkiej egzystencji i na role społeczne jednostki⁴². Cenne są także odwołania do umiejętności współdziałania w grupie, gdyż należą one do podstawowych atrybutów osoby⁴³. Z kolei, korelując treści nauczania religii z biologią, autorzy proponują treści związane z rozwojem fizycznym, psychicznym i społecznym człowieka od momentu poczęcia aż do osiągnięcia dojrzałości biologicznej

---

³⁷ PPK2010 s. 53.

³⁸ *Tamże.* s. 51-58.

³⁹ *Tamże.*

⁴⁰ *Tamże.* s. 58-59.

⁴¹ *Tamże.* s. 59.

⁴² *Tamże.* s. 64-65.

⁴³ *Tamże.*

i psychicznej⁴⁴. Dopełnieniem tej problematyki są kwestie podejmowane w korelacji nauczania religii z wychowaniem do życia w rodzinie. Autorzy wymieniają tu m.in. treści, które dotyczą tożsamości płciowej, istoty i funkcji płodności, seksualności, jak też odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości oraz w budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi⁴⁵. Wyraźnie akcentują powołanie człowieka do ofiarnej miłości⁴⁶. W ten sposób proponowane treści tworzą spójną całość, w której biblijne i teologiczne rozumienie człowieka zostaje dopełnione o aspekty biologiczne, socjologiczne, psychologiczne i pedagogiczne. Służą zatem wspieraniu uczniów w odkrywaniu integralnej wizji osoby ludzkiej, która wyraźnie została wyakcentowana w podstawie programowej katechezy dla szkół ponadgimnazjalnych.

Pamiętając o zmianach rozwojowych zachodzących wśród młodzieży między 16 a 19 rokiem życia, autorzy podstawy programowej katechezy akcentują chrześcijańską prawdę o godności i wolności osoby, powołaniu człowieka do życia w prawdzie i miłości, o działaniu moralnym człowieka oraz o zdolności do nabywania cnót⁴⁷. Szczególną uwagę zwracają na komunie osób w małżeństwie⁴⁸. Ukazują też społeczny wymiar osoby. W tym kontekście wyliczają zasady, jakimi chrześcijanin ma się kierować w życiu codziennym oraz opisują postawę służby i troski o dobro wspólne⁴⁹. Realizacji tych zamierzeń, według autorów podstawy programowej katechezy, służą przede wszystkim metody poszukujące i zastosowanie nowoczesnych technologii informacyjnych⁵⁰. Niemniej istotna jest również kreatywność samych katechizowanych, którzy posiadają osobistą wiedzę i doświadczenie⁵¹. Odwołanie do wiadomości i doświadczeń młodzieży stanowi punkt wyjścia w konformacji opinii, jakie uczniowie posiadają z treściami katechetycznymi. Dobrze zatem się stało, że autorzy podstawy programowej katechezy, planując korelację lekcji religii z wiedzą o społeczeństwie, akcentują takie zagadnienia, jak: prawa człowieka

---

⁴⁴ PPK2010 s. 66.

⁴⁵ *Tamże.* s. 67.

⁴⁶ *Tamże.*

⁴⁷ *Tamże.* s. 70-78.

⁴⁸ *Tamże.*

⁴⁹ *Tamże.*

⁵⁰ *Tamże.* s. 79-80.

⁵¹ *Tamże.*

i ich ochrona oraz wolność człowieka⁵². Natomiast nawiązując do problematyki podejmowanej w ramach wychowania do życia w rodzinie, zwracają uwagę na tożsamość i wielowymiarowość człowieka, poczucie sensu życia, rozwój psychoseksualny, dojrzewanie, płciowość, seksualność, komplementarność płci, miłość oraz jej rodzaje⁵³. Wszystkie te zagadnienia pozwalają dostrzec oraz zrozumieć zintegrowaną osobowość człowieka.

Niewątpliwie wizja człowieka ukazana w podstawie programowej katechezy uwzględnia indywidualny i wspólnotowy wymiar ludzkiej egzystencji, jaki opisują współcześni filozofowie i teologowie. Zawiera też ogólne wskazania, dotyczące poszukiwania odpowiedzi na pytania, które młodzież stawia nauczycielom religii. Tym samym odpowiada na potrzeby edukacyjne uczniów. Z uwagi na ogólny charakter wyżej opisanych założeń, określających antropologiczny wymiar nauczania religii, potrzebne są bardziej szczegółowe zapisy, o czym pamiętają twórcy kolejnych, nowych dokumentów katechetycznych.

3. TROSKA O WIERNOŚĆ CZŁOWIEKOWI W NOWYCH PROGRAMACH NAUCZANIA RELIGII RZYMSKOKATOLICKIEJ

Ukonkretnieniem wyżej opisanych wytycznych, dotyczących antropologicznego wymiaru nauczania religii na poszczególnych etapach edukacji szkolnej, są założenia zapisane w zatwierdzonych w 2010 r. nowych programach religii rzymskokatolickiej. Zgodnie z zaleceniami twórców *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, autorzy tych szczegółowych dokumentów dążą do wspierania uczniów w stopniowym, a zarazem spójnym odkrywaniu chrześcijańskiej wizji człowieka. W związku z tym na każdym etapie edukacji religijnej akcentują potrzebę stosowania odpowiednich do wieku i poziomu rozwoju metod wielostronnie aktywizujących uczniów, wzbogaconych o różnicowane środki dydaktyczne i nowoczesne technologie informacyjne⁵⁴. Wymieniają tu niemal identyczne, jak w wyżej analizowanej podstawie programowej katechezy, propozycje meto-

---

⁵² *Tamże*. s. 84.

⁵³ *Tamże* s. 86-87.

⁵⁴ Zob. np. PNRRZ2010 s. 18-19, 50-51, 59-60, 90-91, 117-118, 160-161, 204.

dyczne i dydaktyczne, ułatwiającej obserwację świata, poznanie siebie, interpretację doświadczenia, dyskusowanie, przeżywanie treści. Są to jedynie ogólne wskazania do realizacji założeń programowych. Natomiast kwestie merytoryczne zostają uszczegółowione w przewidywanych w poszczególnych blokach tematycznych celach, treściach i wymaganiach.

W edukacji religijnej w przedszkolu zaplanowano, by dziecko już w wieku trzech i czterech lat na podstawie osobistego doświadczenia odkrywało, kim jest jako osoba powołana przez Boga do życia w rodzinie i w grupie rówieśniczej oraz jakimi darami Stwórcy obdarza człowieka⁵⁵. Daje się tu zauważyć wyakcentowanie takich prawd, jak: „człowiek najdoskonalszym stworzeniem na ziemi”, „człowiek różni się od świata roślin i zwierząt, ponieważ jest stworzony na podobieństwo Boże”, „Pan Bóg kocha każdego człowieka i pragnie, aby ludzie obdarzali się miłością”, „chrzest czyni człowieka dzieckiem Bożym”⁵⁶, tajemnica wcielenia i odkupienia człowieka⁵⁷. Jednocześnie autorzy zwracają uwagę na ukazanie dzieciom Jezusa jako Osobę Dorosłą, podkreślając potrzebę łączenia doświadczeń życiowych uczniów z treściami przekazywanymi podczas lekcji religii⁵⁸. Takie rozplanowanie założeń nauczania religii w przedszkolu jest obliczone na możliwości poznawcze, emocjonalne oraz społeczne dziecka. Słusznie w kolejnym etapie edukacji religijnej zostaje ono uzupełnione o nowe kwestie antropologiczne.

Autorzy programu nauczania religii dla klas I-III szkoły podstawowej zwracają uwagę na pogłębienie świadomości dziecięctwa Bożego⁵⁹. Zakładają także rozwijanie umiejętności społecznych i komunikacyjnych niezbędnych do życia w grupie rówieśników, w rodzinie i szkole⁶⁰. Uwzględniając charakterystyczne cechy rozwoju psycho-

---

⁵⁵ KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI. „*Kochamy dobrego Boga. Wprowadzenie w życie religijne*”. Program nauczania religii w wieku przedszkolnym. Nr programu AZ-0-01/10. PNRRZK2010 s. 11-31.

⁵⁶ *Tamże*. s. 21.

⁵⁷ *Tamże*.

⁵⁸ *Tamże*. s. 26-27.

⁵⁹ KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI. „*W drodze do wiecznika. Katecheza inicjacji w sakramenty pokuty i pojednania oraz Eucharystii*”. Program nauczania religii dla klas I-III szkoły podstawowej. Nr programu AZ-1-01/10. PNRRZK2010 s. 33-65.

⁶⁰ *Tamże*. s. 34-35.

fizycznego oraz społeczno-religijnego, ukazują prawdę o grzeszności człowieka i o przebaczeniu, jakie w tajemnicy odkupienia ofiarował ludziom Jezus⁶¹. W tym kontekście słusznie przybliżają treści dotyczące powołania osób ochrzczonych do świętości, łącząc je z realizacją przykazania miłości Boga i bliźniego⁶². Przewidują też treści dotyczące przyjaźni z Jezusem i z drugim człowiekiem, wzbogacając je o odwołanie do wiedzy, jaką uczniowie zdobywają w kształceniu ogólnym (w edukacji wczesnoszkolnej) oraz do doświadczeń życiowych uczniów i wydarzeń społeczno-wspólnotowych⁶³. Wszystko to, wraz z preferowanymi przez autorów różnymi metodami aktywizującymi uczniów, jest wyrazem troski o przekazanie integralnej prawdy o człowieku i jego codziennej egzystencji.

Kontynuację problematyki antropologicznej zauważa się również w programie nauczania religii w klasach IV-VI szkoły podstawowej⁶⁴. Autorzy, uwzględniając wartości i doświadczenia bliskie uczniom, bo związane z ich codzienną egzystencją, dążą do wyjaśnienia ich w świetle słowa Bożego oraz do wspierania w kształtowaniu postaw społecznych i moralnych motywowanych wiarą⁶⁵. Zakładają też pogłębienie prawdy o Bogu Stworzycielu i Zbawicielu człowieka, przebaczącym, miłującym, opiekującym się człowiekiem, wspierającym go w czynieniu dobra, w przemianie własnego serca i zapraszającym do dialogu⁶⁶. Przybliżając prawdy wiary, przykazanie miłości i *Dekalog*, ukazują jednocześnie ich znaczenie dla egzystencji ucznia⁶⁷. W tym też kontekście słusznie akcentują prawdę o godności człowieka stworzonego przez Boga, uświęconego i zaproszonego do przymierza z Bogiem, uzupełniając ją o wzory świętych i błogosławionych⁶⁸. Wszystkie te treści opisują w powiązaniu z odpowiedzialnością chrześcijańską, pracą nad własnym charakterem, formacją sumienia, we-

⁶¹ *Tamże*. s. 39-40, 47-48.

⁶² *Tamże*. s. 38, 53.

⁶³ *Tamże*. s. 59-60.

⁶⁴ KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI. „*Poznaję Boga i w Niego wierzę. Katecheza mistagogiczna*”. Program nauczania religii dla klas IV-VI szkoły podstawowej. Nr programu AZ-2-01/10. PNRRZK2010 s. 67-106.

⁶⁵ *Tamże*. s. 67-69.

⁶⁶ *Tamże*. s. 70-101.

⁶⁷ *Tamże*. s. 75-76, 83-84.

⁶⁸ *Tamże*. s. 80, 95, 100-101.

zwaniem do świętości, odkrywaniem źródeł uświęcenia człowieka, posłannictwem wyznawców Chrystusa wobec świata i Kościoła⁶⁹. Tworzy to spójną, właściwie rozplanowaną całość merytoryczną, która skorelowana z edukacją szkolną (głównie z historią i społeczeństwem, wychowaniem do życia w rodzinie) pozwala stymulować uczniów do dialogu z Bogiem i poszukiwania w Jego nauce rozwiązań sytuacji życiowych.

Analizując program nauczania religii w gimnazjum, można dostrzec podobne treści z zakresu antropologii chrześcijańskiej⁷⁰. Słusznie autorzy odwołują się do wiedzy ucznia o człowieku, jego godności dziecka Bożego, zasadach moralnych, *Dekalogu*, formacji sumienia, którą zdobył on we wcześniejszych etapach edukacji szkolnej. Różnice występują jedynie w wyakcentowaniu prawdy, iż „Bóg zwraca się do człowieka z miłością” m.in. przez słowo zapisane w Piśmie Świętym, przez dzieła zbawcze Jezusa i przez Kościół, daje odpowiedź na problemy nurtujące człowieka, ukazuje w *Ośmiu błogosławieństwach* koncepcję szczęścia, zaprasza do wolnej odpowiedzi na to objawienie i życia inspirowanego miłością chrześcijańską⁷¹. W tym też kontekście autorzy podejmują odpowiednie dla wieku dorastania problemy natury moralnej, związane np. z przeżywaniem miłości, odpowiedzialnym korzystaniem z nowoczesnych środków społecznego komunikowania⁷². Ma to szczególne znaczenie w procesie wspierania uczniów gimnazjum w kształtowaniu właściwego odniesienia do samego siebie, drugiego człowieka, Boga i wspólnoty Kościoła oraz w zastosowaniu tej wiedzy w różnych sytuacjach życia indywidualnego i społecznego.

Konkretne, uwzględniające potrzeby rozwojowe młodzieży odwołania do egzystencji osoby – jej godności, skłonności do grzechu, a zarazem odkupienia, powołania do świętości oraz składania świadectwa wiary w rodzinie, Kościele i społeczeństwie występują również w programach nauczania religii w szkołach ponadgimnazjalnych. W liceum słusznie autorzy zakładają wspieranie ucznia w egzystencjalnej

---

⁶⁹ *Tamże*. s. 67-101.

⁷⁰ KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI. „*Pójść za Jezusem Chrystusem. Katecheza wyznania i rozumienia wiary*”. Program nauczania religii dla gimnazjum. Nr programu AZ-3-01/10. PNRRZK2010 s. 107-138.

⁷¹ *Tamże*.

⁷² *Tamże*.

interpretacji wiedzy religijnej⁷³. Odwołując się do osobistych, bardzo zróżnicowanych doświadczeń młodzieży oraz korelując treści katechetyczne z wiedzą humanistyczną, zwracają uwagę na to, kim jest człowiek, jaką rolę spełnia wiara w odkrywaniu sensu życia, co ma czynić chrześcijanin i jak ma formować własne sumienie, w jaki sposób odczytać osobiste powołanie i je realizować⁷⁴. Jednocześnie w klasie II liceum zwracają uwagę na pogłębienie rozumienia prawdy o stworzeniu i odkupieniu człowieka, jego godności i wolności, czynach moralnych, praktycznych możliwościach nabywania cnót. Proponują też dyskusję o problemach związanych z postawą chrześcijan wobec świata oraz z uczestnictwem w kulturze⁷⁵. Kontynuując te zagadnienia w klasie III liceum, zwracają uwagę na chrześcijańską koncepcję małżeństwa i rodziny, zagrożenia życia rodzinnego oraz zadania społeczne wynikające z realizacji osobistego powołania⁷⁶. Można zatem stwierdzić, że założenia programowe w liceum są uzasadnione i dostosowane do potrzeb rozwojowych uczniów. Świadczą o antropologicznym ukierunkowaniu nauczania religii, w którym dowartościowuje się doświadczenia katechizowanych. Proponowane w programie zagadnienia – wraz z wyakcentowaniem metod opartych na dyskusji – mają też istotną wartość edukacyjną. Służą bowiem korelacji treści nauczania religii z założeniami kształcenia ogólnego (głównie w zakresie wiedzy o społeczeństwie i wychowania do życia w rodzinie) oraz stymulują uczniów do poszukiwania autentycznych wartości. Co więcej, wraz z poszerzaniem wiedzy o człowieku i jego powołaniu czy też integrując ją z nauką chrześcijańską, zachęca się młodzież do pracy nad sobą. Tym samym dowartościowuje się funkcje i zadania wychowawcze nauczania religii.

Niemal identyczną jak w liceum troskę o wierność człowiekowi daje się zauważyć w programie nauczania religii w technikum. Wynika to zapewne z postulowanego w kształceniu ogólnym dążenia do wyrównania poziomu wiedzy humanistycznej uczniów w różnych typach szkół ponadgimnazjalnych. Autorzy programu nauczania reli-

---

⁷³ KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI. „Świadek Chrystusa. Katecheza świadectwa wiary”. Program nauczania religii dla liceum. Nr programu AZ-4-01/10. PNRRZK2010 s. 139-172.

⁷⁴ Tamże. s. 142-149.

⁷⁵ Tamże. s. 151-160.

⁷⁶ Tamże. s. 163-167.

gii w technikum planują w klasach I-IV niemal identyczne treści antropologiczne, uzupełniając je o wiedzę i doświadczenie uczniów oraz o korelację z edukacją szkolną i metodykę stymulującą aktywność własną⁷⁷. Tym samym potwierdzają, że istotnym celem lekcji religii w szkole jest dążenie do ukazania integralnej wizji człowieka oraz uzupełnienia wiedzy o małżeństwie i rodzinie, jaką uczniowie zdobywają w toku innych przedmiotów szkolnych i poprzez udział w życiu społecznym. Do takich wniosków prowadzi zakładana w programie nauczania religii w technikum, dostosowana do możliwości poznawczych, odpowiedź na pytania: kim jestem, jakie jest moje powołanie, dokąd zmierzam, w jaki sposób wiara nadaje sens życiu człowieka, jaka jest chrześcijańska koncepcja małżeństwa i rodziny, co mam czynić jako uczeń Chrystusa w świecie, jak składać świadectwo wiary w rodzinie, jaką zajmować postawę wobec problemów społecznych i moralnych?⁷⁸ Zakres odpowiedzi na wyżej wymienione pytania autorzy uzupełniają o kształtowanie postawy poszanowania godności każdego człowieka oraz stymulowanie uczniów do wierności w respektowaniu zasad moralności chrześcijańskiej⁷⁹. Szczególnie istotne dla antropologicznego ukierunkowania nauczania religii są obliczone na potrzeby rozwojowe założenia związane z pogłębianiem wśród uczniów motywacji do pracy nad sobą oraz z uzasadnianiem wynikających z wiary norm moralnych i zasad życia społecznego⁸⁰. Efektem tych działań na płaszczyźnie poznawczej ma być znajomość integralnej wizji człowieka i jego powołania rozpatrywanego w perspektywie chrześcijańskiej.

Wszystkie planowane w liceum i technikum kwestie antropologiczne, chociaż rzadziej i niekiedy w węższym, dostosowanym do możliwości poznawczych oraz mentalności uczniów, zakresie zostały uwzględnione w programie nauczania religii w szkole zawodowej. Autorzy dokumentów programowych katechezy szkolnej, odwołując się do doświadczeń uczniów, przewidują na tym etapie m.in. ukazanie, kim jest człowiek, co Bóg mówi o człowieku i do czego zaprasza go

---

⁷⁷ KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI. „Świadek Chrystusa. Katecheza świadectwa wiary”. Program nauczania religii dla technikum. Nr programu AZ-6-01/10. PNRRZK2010 s. 171-206.

⁷⁸ Tamże.

⁷⁹ Tamże. s. 186-187.

⁸⁰ Tamże. s. 184.

w życiu indywidualnym oraz społecznym⁸¹. Opisując treści z zakresu problematyki małżeńsko-rodzinnej, zwracają uwagę na powołanie życiowe i chrześcijańskie powołanie do świętości, na wartość małżeństwa i rodziny oraz na zagrożenia i patologie, które godzą w jedność, nierozzerwalność i wierność małżeńską. Zachęcają też uczniów do pracy nad sobą i formacji sumienia⁸². Słusznie odwołują się do doświadczeń uczniów i korelacji z edukacją szkolną⁸³. Zalecają też stosowanie metod dyskusyjnych⁸⁴. Jednak z uwagi na możliwości intelektualne uczniów szkół zawodowych i trudności związane z tworzeniem wypowiedzi i korzystaniem z różnych źródeł informacji (także z własnej obserwacji i doświadczeń), wątpliwe staje się efektywne stosowanie dyskusji w toku lekcji religii. Poza tym, analizując program nauczania religii, można zauważyć, że autorzy w punkcie opisującym korelację posługują się terminologią typową dla obowiązujących od 2001 r. dokumentów programowych nauczania religii i kształcenia ogólnego. Nie uwzględniają zatem zmian formalnych i merytorycznych, jakie wprowadzono w zakresie korelacji w podstawie programowej kształcenia ogólnego i w podstawie programowej katechezy dla zasadniczych szkół zawodowych. Jest to dziwna, wręcz paradoksalna sytuacja: podpisana w 2010 r. przez Konferencję Episkopatu Polski podstawa programowa stanowi punkt wyjścia do opracowania nowych programów nauczania religii. Uwzględniono w niej założenia nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego, które nie znalazły należnego przełożenia w programie nauczania religii. Trudno zatem znaleźć przekonujące uzasadnienie dla tego rodzaju zapisów. Co więcej, brak kompatybilności podstawy programowej katechezy z programem nauczania religii w szkole zawodowej i z podstawą programową kształcenia ogólnego niewątpliwie przyczynia się do niedookreślenia wszystkich obszarów korelacji, która spełnia istotną rolę w uzupełnianiu i integracji wiedzy humanistycznej o człowieku z teologiczną wizją osoby i jej powołania.

---

⁸¹ KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI. „*Z Chrystusem przez świat. Katecheza świadectwa wiary*”. Program nauczania religii dla szkoły zawodowej. Nr programu AZ-5-01/10. PNRRZK2010 s. 207-223.

⁸² *Tamże*.

⁸³ *Tamże*. s. 215-216, 221-222.

⁸⁴ *Tamże*.

Wyżej opisane kwestie związane z troską o człowieka są spójne i planowane zgodnie z zasadą stopniowania trudności. Mają szczególne znaczenie dla ucznia, zwłaszcza w okresie dorastania, kiedy przeżywa on różne kryzysy i pyta: „kim jestem?”, „dokąd zmierzam?”, „jak być szczęśliwym w świecie nowych technologii informatycznych i w kulturze instant?”. Odpowiedź na to pytanie oferowana jest przez autorów programu nauczania religii na różne sposoby i w różnych formach, zawsze jednak z uwzględnieniem integralnej, objawionej przez Boga prawy o człowieku: stworzonym przez Boga, grzesznym, odkupionym przez Chrystusa oraz powołanym do komunii z Bogiem i z drugim człowiekiem. Niewątpliwie taka wizja człowieka, jaką ukazują stopniowo autorzy programu nauczania religii, jest integralna, a przez to prawdziwa i znacząca w planowaniu działań wychowawczych w szkole.

Zakończenie

Opisane zagadnienia pokazują, jak istotne miejsce w nowych dokumentach programowych nauczania religii zajmuje antropologiczny wymiar. Określają różnorodność problemów związanych z ludzką egzystencją. W świetle proponowanych treści o człowieku uczeń rozpoznaje swą godność, prawa i obowiązki, sens własnego istnienia oraz kierunek rozwoju osobowego. Odkrywa też, iż jako osoba jest powołany do odpowiedzialnej miłości i życia w rodzinie, grupie rówieśniczej, we wspólnocie Kościoła. Wszystkie te kwestie, mimo iż tworzą spójną całość, wymagają jednak ukonkretnienia poprzez odwołanie do doświadczeń uczniów. Implikują zatem szereg zadań, jakie stoją przed twórcami nowych serii podręczników do nauczania religii.

W kontekście redagowania nowych materiałów katechetycznych, zwłaszcza dla młodzieży, jawi się niekwestionowana potrzeba podejmowania tematów kontrowersyjnych oraz analizowania redukcjonistycznych koncepcji człowieka, jakie występuje we współczesnych nurtach myślowych, prowadzących do nihilizmu. Niewątpliwie samo odwołanie do współczesnych problemów egzystencjalnych i ukazywanie absurdów obecnych w postmodernistycznej wizji człowieka nie wystarczy. Potrzebne są jeszcze rzetelne argumenty, uzasadniające niekwestionowaną wartość chrześcijańskiej wizji człowieka. Istotną rolę

spełnia również takie planowanie poszczególnych jednostek tematycznych, które skłania uczniów do osobistej refleksji nad własnym człowieczeństwem i powołaniem oraz motywuje do systematycznej pracy nad sobą, otwierając przy tym na Boga – dawcę pełnej prawdy o człowieku. Nie jest to jednak możliwe bez uzupełniania i integrowania treści nauczania religii z edukacją szkolną. Czasami konieczna może okazać się należycie uzasadniająca stanowisko Kościoła polemika z wiedzą i doświadczeniem współczesnego nastolatka na temat osoby ludzkiej i jej codziennej egzystencji, o czym powinni pamiętać nie tylko twórcy nowych serii podręczników, ale także katecheci. Tylko tak ukazywany chrześcijański obraz człowieka, wzbogacony o odwołanie do doświadczeń uczniów i zastosowanie metod opartych na dialogu, stanowi szansę wspomagania dzieci i młodzieży w docieraniu do prawdy o sobie, swoim człowieczeństwie oraz w stopniowym przyswajaniu wartości istotnych dla własnego życia i całościowego rozwoju osobowego.

ANTHROPOLOGICAL DIMENSION OF THE RELIGIOUS EDUCATION IN A VIEW OF NEW CURRICULAR DOCUMENTS

S u m m a r y

The truth about man is the focal point of reference in the entire religious education. It belongs to the fundamental catechetical issues, which are rooted in the rule of being faithful to God and man. This paper aims at making an attempt to describe the anthropological dimension of religious education as set down in the new curricular documents, approved in 2010: *Core curriculum of the Catholic Church catechesis in Poland* and *Curriculum for Roman Catholic religious education in nurseries and primary schools*. Accordingly, theologians' reflections on man's image in the Christian perspective shall be showed in a synthetic manner to provide a point of reference. Then, anthropological issues raised by the authors of curricular documents for religious education in Polish schools will be presented. In the conclusion, postulations and guidelines shall be put forward for the authors of new series of religious education textbooks for various school types.

Słowa kluczowe: nauczanie religii, podstawa programowa lekcji religii, katecheza, katechetyka, antropologia.

Key words: religion education, curricular basic of the religion, religious instruction, catechesis, anthropology.